

Tanyai élet Szegváron a két világháború között

Dolgozatom Szegvár nagyközség tanyasi, falusi mindennapjait írja le a két világháború közötti időszakban.¹ Jómagam is paraszti családból származom; édesapám tanyán nevelkedett, az ő családja képviseli a tanyasi vonalat, míg édesanyám felmenői a faluban éltek, ők a falusi hétköznapi tudósítói. Most elsősorban a Gila család helyzetén át idézem meg a régi életet.

Nagymamám, Gila Viktória Veronika 1925-ben látta meg a napvilágot az úsztatórési tanyán népes parasztcsalád gyermekeként. A tanya épülete még ma is áll. A hat gyermek közül ő volt a legfiatalabb. Édesapja, Gila András fegyelemszerető, igazi földműves volt, édesanyját gyönyörű énekhangjáról, ügyes kezéről ismerték messze földön. Testvérei közül a négy fiú katona volt; András hadifogoly, László Oroszországban „vadászta” a partizánokat, Sándor leventének állt, János a Don-kanyarnál halt hősi halált.

A család 36 holdon gazdálkodott, s mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés fontos volt számukra. Ezek mellett a Tiszán volt a gyümölcsösük, ahol szinte az összes elterjedt és ismer gyümölcsfát megtalálhatták. Dédnagyapámban a fák oltásának nagymesterét tisztelhettek. Egyik „főműve” amelyre a legbüszkébb volt, egy nagyon különleges növény: ugyanazon a fán termett a meggy, a cseresznye és a barack. A parasztember számára a föld mellett a legtöbb értéket az igaerő jelentette. A Gila-tanyán is megtalálható volt a ló mint vagyontárgy és mint munkaeszköz. Négy lovat tartottak. Az egyik egy lipicai csődör volt, amit a mezőhegyesi méntelepről adtak el Svájcba. Ez a szürke ló olyan gyönyörű és fenséges állat volt, hogy aki megvette, utasítást adott, hogy vörös bársonnyal bélelt kocsiban szállítsák el. Ez a ló nagyon szívéhez nőtt nagymamámnak, mert csikó korában ő etette, gondozta. Cukros zabot adott neki, a lehetőségekhez mérten kényeztette. A tanyán a lovak mellett szarvasmarha, sertés, birka és baromfi is volt. A magbika első díjat nyert egy kiállításon.

A birtok felszerelése meghaladta a szomszédokét és a környékbeli gazdáké. Az ekének két fajtája volt: a mélyenszántó és a sekélyszántó; mindkettőt ló húzta, mindkettőnek volt egyfejes és kétfejes változata. A egyes eke nagyobb barázdákat húzott, mag a kettős eke porhanyósította a földet. Az ekekapát a kapásnövények sorművelésére használták. Boronából magtakaró és nehézfogas állt az udvarukon. Az egyik legértékesebb munkaeszköz a 17 soros vetőgép volt, ami nagy hatékonysággal dolgozott. Ezt bérbe vagy kölcsönbe is adták a környékbeli gazdáknak.

A tanya, mint minden hasonló gazdaság a korban, önellátó volt. A földön megtermett az élelem, az istállóban nevelt állatok húsát fogyasztották. Felesleg nem igazán akadt, de a környező városok piacaira gyakran vittek aprójószágot, maguk által előállított termékeket. Az ott kapott pénz is jól jött a háztartásban. „Ha van só és gyufa, akkor minden van”, mondták a régi parasztok, mert a természet és a birtok mindent megadott. A gabonát a malomban cserélték lisztre. Pénzüik abból származott, ha borjút, tehenet, hizót vagy aprójószágot adtak el. A vásárba gyalog vagy szekérrel mentek, az általuk leggyakrabban látogatott város Szentes és Szeged volt, melyet a kisszegedi úton könnyen megközelíthettek. A városok határában a vásárlók elszállásolására kis vendégfogadók épültek, ezek tágas udvarán éjszakáztak.

Állandó alkalmazottak nem dolgoztak a tanyán. A faluban, a volt vármegyeház épületében működő árvaházból (lelencházból) fogadtak fel fiatalokat idénymunkára, ami főleg libapásztorokdást jelentett. Kanászok is rendszeresen dolgoztak itt, de sűrűn váltották egymást. A szomszédok ritkán jártak egymáshoz látogatóba, de általában jó viszonyban álltak. Földbirtokaik szórta helyezkedtek el, sokszor utak mellé építkeztek. Nagymamám testvérei ezermesterek voltak. Fúrtak, faragtak, saját kezükkel eszkábálták össze a kerti szerszámokat, a mindennapos használati tárgyakat. Bognárhoz csak a kocsit vitték, szükség esetén kovácshoz mentek.

¹ Részletek egy pályamunkából, amelynek írója a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szatmári Kollégium 11. osztályos tanulója. Dolgozatát Czeplédi Sándor felkészítő tanár irányítása mellett készítette. A családi visszaemlékezések mellett forrásként felhasználta Gunst Péter: A paraszti társadalom Magyarországon a két világháború között (Bp., 1987) és Kovács Lajos: Mesél a szegvári határ (Hódmezővásárhely, 1993) című művét.

A tanyán álló lakóház vályogból épült, négy helyiségből áll. Az építéshez szükséges alapanyagokat a tanya területén állították elő. A vályogot egész nyár folyamán verték. Egy-egy kocka 15 cm széles, 30–32 cm hosszú és 15 cm vastag volt. A teljes száradás után kezdték csak el az építkezést. A *nagyszobát* tisztaszobaként használták, ennek berendezése két vetett ágyból és egy hátsó ágyból állt. A falon nagy méretű tükör lógott az ajtóval szemben. Itt fogadta nagymamám az udvarlóját, későbbi nagyapámat, Csenki Pétert. Ha nagy ritkán betévedt valaki, akkor itt került elszállásolásra. Nagymama tulipános ládája is itt állt. Ennek halványkék alapszínén magyar minták, színes tulipánok díszeltek. A *kisszobában* élte a család minden napjait; három ágy és egy sarokpad alkotta a berendezést. Az asztal és a székek a szoba közepén álltak. A lakóház mellé az istállók, amelyek alacsonyabbak, majd az ólak következtek, amelyek még alacsonyabbak voltak. Ezt az építkezési módot háromtetős elrendezésnek nevezzük.

Gila nagymamám a kórógysszentgyörgyi iskola tanulója volt. Ott három osztályt végzett el, kedvesnővérek tanították. Ezek után ismétlőbe járt, a negyedik osztályt az Újfaluban végezte el, az ötödiket és a hatodikot pedig a legrégebb, ma Forrai Máté nevét viselő iskolában. Itt elsajátíthatta a főzés, kézimunkázás, varrás fortélyait. Ebben a korszakban még érezhető volt a nőkel szemben a maradi felfogás. Ha valaki nőnek született, sok esetben nem végezhetett olyan szintű iskolákat, mint a férfiak, és az érvényesülésre is kevesebb esélye volt. A ház körüli munkákat kellett végezni maradéktalanul, gyerekeket szülni és felnevelni tisztességgel. Szegény nagymamának is ez a sors jutott. Azt sikerült kijárnia apjánál, hogy a Zsófia nővér által tartott főzőtanfolyam néhány óráján részt vehessen, így nővérel, Ágnessel olyankor nyakukba vették a határt, s elballagtak az órákra. A lányok itt a maguk által hozott vagy begyűjtött anyagokból megtanultak többek között spárgalevest és rebarbaramártást főzni, piskótát sütni.

Dédnagyapám, Gila András az első világhéges után életre hívott Takarékszövetkezet alapító és igazgatósági tagja volt. Tudása, bár nem végzett többet ő sem, mint hat osztályt, vetekedett egy középiskolát végzett, tanult emberével. Mindezt az olvasás szeretetének, széles érdeklődési körének köszönhette. Kedvenc olvasmányai közé a történelmi témájú könyvek tartoztak. A magyar regényírók közül Jókai Mór kötetei örvendtek nagy népszerűségnek. A legolvasottabb azonban egy XIX. századi Biblia volt. Napi rendszerességgel forgatták, így az egész család ismerte és értette a Szentírást. A szülők mélyen vallásosak voltak, gyermekeiket is hithű keresztényekké nevelték. A római katolikus egyház tevékeny tagjaiként részt vettek a kórógysszentgyörgyi kápolna 1932-ben tartott harangszentelésén is. Dédapám az I. világháborúban való részvétele folytán néminemű orosz tudással is rendelkezett. Ennek nagy hasznát vette az egész család az orosz megszállás idején, amikor sok szegvárit elvittek munkára lovas kocsival. Az I. világháborút megjárt veteránok menlevelet kaptak, mentesítették őket a „málenkij robot” alól.

A Gila család tagjai tipikusan paraszti életmódot folytató tanyasi emberek voltak nemcsak a két világháború közötti időszakban, hanem előtte is, és utána is sok-sok évig. Az 1970-es évek végén költöztek be a faluba.

Csenki Ágnes

Felhívás a tótkomlói temetőkapu helyreállítására

A tótkomlói Ó- és Újtemető kapuépítményei már két évszázada dacolnak az idő viharáival. Napjainkra éppen az, ami eddig védte őket, az elhagyatottság jelenti számukra a legnagyobb veszélyt. Hazánkban külső helyszínen igen ritkák az ilyen, 1838-ból és 1875-ből való ósláv és szlovák gót betűs vésetek. A fekete deszkákon bibliai idézetek és a templomszentelő egyházi méltóságok nevei olvashatók. 2003 nyarán, sajnálatos módon megrongálódott az Újtemető kapujának faszerkezete, fedele és latin betűkkel felvésett szlovák szövege. Az értékes véseteket biztonságba helyeztük, a szerkezetet fóliába csomagoltuk, hogy megvédjük az esőtől és a hótól. A 2003 nyarán alakult Tótkomlói Városvédő Egyesület elhatározta, hogy a kapukat felújítja s a környezetet rendbeteszi.

Tótkomlói Városvédő Egyesület – 5940 Tótkomlós Fő u. 12.

Bankszámlaszám: OTP 11733182-20041982

A rekonstrukció szervezése elkezdődött. Kérjük a komlóiakat és mindenkit, akinek az ősi kapuk felkeltették érdeklődését, segítsen rendbe tenni ezeket az elhanyagolt építményeket, hogy közös ottunkunk féltett és mutatnivaló büszkeségei legyenek.

Dr. Kancsó János